

MINSTEN 9 "LANZIENLIJKE" HEREN DIEDERIK VAN GEMERT.

In de oorkonde van 25 maart 1270 bekent Hertog Jan van Brabant dat hem in Gemert geen enkele macht toekomt. Deels de Duitse Orde, deels een zekere Ridder Dirk van Gemert bezaten de rechtsmacht over Gemert.

Bijna honderd jaar later ontstond er in 1363 een kleine oorlog tussen de Duitse Orde en de nakomelingen van de voornoemde Dirk van Gemert.

Er werd geroofd en gebrand en over en weer werden er gevangenen gemaakt. Het huis van de commandeur werd zelfs met geweld opengestoten en onder aanvoering van Diederik van Gemert roofden zijn volgelingen daar alles en voerden het naar het kasteel van Diederik.

De commandeur werd "met den voet gestoten" en in zijn aanzicht gespuwd, terwijl vele goederen van de Duitse Heren gebrandschat en geplunderd werden. De overwinningsroes van Diederik duurde echter niet lang. De hertog van Brabant werd als bemiddelaar aangezocht in het geschil tussen beide machthebbers in Gemert en de internationaal gezien toen oppermachtige Duitse Orde trok uiteindelijk aan het langste eind.

Diederik moest een bedevaart maken naar Spanje en bovendien moest hij een zware schatting betalen zowel aan de Duitse Orde als aan de hertog. Om die schatting te kunnen betalen verkocht hij zijn wind- en watermolen aan de Duitse Orde; dat was echter niet genoeg om ook de schatting aan de hertog van Brabant te kunnen betalen; daarom droeg Diederik zijn hooghuis met de valbrug en grachten over aan het Hertogdom Brabant die het hem overigens weer in leen gaf. Vanaf 1364 is Diederik van Gemert in tegenstelling tot zijn voorouders dan ook geen vrij grondheer meer, maar leenheer van Brabant.

Wenceslaus en Johanna, hertog en hertogin van Brabant, vreesden echter dat de oude twist weer spoedig zou ontbranden. Zij droegen daarom op 6 juni 1366 de hulde en de maatschap die Diederik aan de hertog van Brabant bood, over aan de commandeur van de Duitse Orde in Gemert en daarmee werden de Duitse Ridders vrij grondheer over heel Gemert. De oude Diederik kon de ondergeschiktheid en de degradatie tot leenman van zijn grootste vijand kennelijk moeilijk verdragen, want in december van hetzelfde jaar nog draagt hij zijn leenmanschap over op zijn gelijknamige zoon.

De "nieuwe Diederik" trouwde met jonkvrouw Sophie van Dinther. Zijn kinderen waren Bela, Diederik, Jan, Wouter Spierink en Goyart, en zij waren het die rond 1390 na de dood van hun vader opnieuw in conflict kwamen met de Duitse Ridders. De Duitse Orde verkreeg in 1391 machtiging aan de boorden van de Rips een machtig kasteel te "metsen", kennelijk op gronden waarvan het bezit betwist werd door de kinderen van wijlen Diederik van Gemert.

16 juni 1392 handhaafde Hertogin Johanna van Brabant de Duitse Orde in het bezit van deze gemeentegronden en opnieuw ontbrandde de strijd in Gemert. Diederik ging in hinderlaag liggen voor de Duitse Ridders in Dinther; zijn broer Jan trachtte een hoge dienaar van de Orde omver te rijden; Wouter werd door heel Brabant vervolgd.

In 1394 vergelijken de gebr. Van Gemert en hun moeder jonkvrouw Sophie zich met de Orde. De ingezetenen van Gemert die kennelijk de zijde van hun hooggeboren (autochtone) Van Gemerts gekozen hadden, werden zwaar gestraft met een flinke geldboete, terwijl hun het beheer over de gemene gronden werd onzegd. Twee oud-schepenen moesten weer eens een zoenbedevaart maken naar Spanje, waar de Gemertenaren inmiddels geen onbekenden meer waren.

In 1404 verzoenden zich de gebroeders Van Gemert met de Duitse Orde en deden afstand van alle aanspraken, verder bleek uit de akte die deze "afstand" plechtig bevestigde dat Diederik uit Gemert verbannen was.

De bezittingen van de vroegere "Heren van Gemert" zijn echter in tegenstelling tot datgene wat tot nu toe verondersteld werd, niet verloren gegaan en in bezit gebleven van de Van Gemerts en hun nakomelingen.

Het feit dat de Van Gemerts hun bezittingen transporteerden voor de schepenbank van 's-Hertogenbosch ligt hieraan kennelijk ten grondslag. Wel bevindt zich in het Gemerts archief te 's-Hertogenbosch een register waarin de transporten van de vroegere bezittingen van Diederik van Gemert van 1316 tot 1643 chronologisch zijn opgenomen. Door de bewerking die het Gemerts archief in Den Bosch ondergaat, werd ondergetekende echter niet in de gelegenheid gesteld dit register te raadplegen.

Het archief van "de Streek" wat echter een stormachtige

Diederik (11) of anders diens zoon was. Dit laatste lijkt echter minder waarschijnlijk, daar omstreeks 1475, Goyart zoon van Diederik en Luytgart reeds stierf, terwijl ook hij reeds verschillende bezittingen in Gemert geërfd had. Diederik had nog een natuurlijke zoon Diederik en natuurlijke dochters Lysbeth en Katherijn.

Tot zover de stamboom van de Diederiken, die met behulp van voornamelijk aantekeningen uit de Bossche Protocollen, gemaakt door F. Smulders, kon worden samengesteld.

Het archief van "de Streek" heeft intussen zoveel materiaal verzameld met betrekking tot Gemerts' Geschiedenis, dat geschiedschrijving tot 1500 nauwelijks nog beknopt hoeft te zijn. (100 pagina's zitten er zeer zeker in).

Ad. Otten.

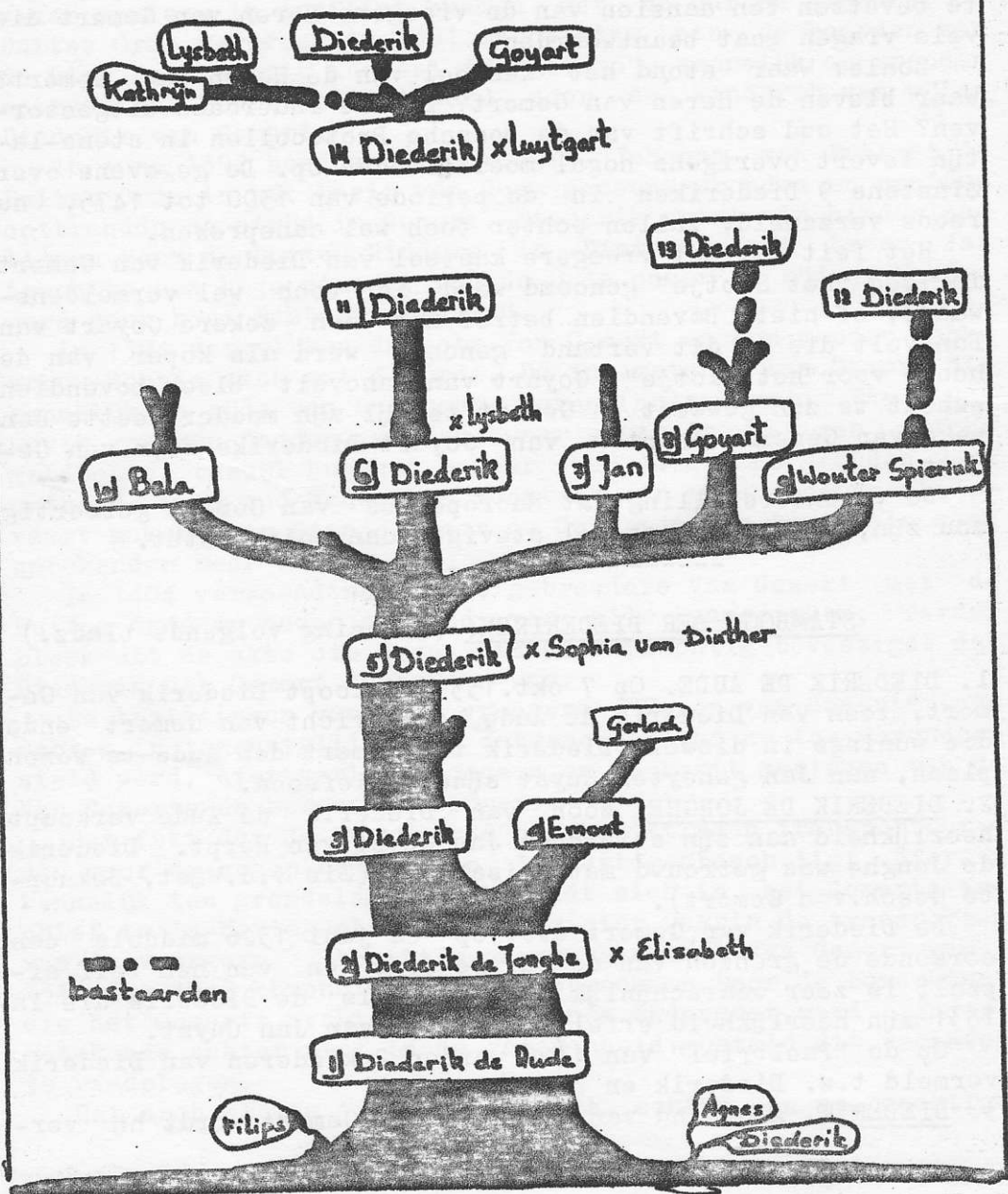
DE MOLEN IN DE DEEL, DE ZAAANSE ACHTKANTER.

Zoals onze lezers wel bekend zal zijn, wordt de molen in De Deel "De Veenboer" dit jaar gerestaureerd. Sedert 1961, het jaar, waarin hij is stil gezet, is hij langzamerhand geheel vervallen. Gelukkig is het nu zover, dat met behulp van Monumentenzorg en andere instanties tot algehele restauratie kan worden overgegaan. Het werk is opgedragen aan de firma Van Beek uit Rijsaterwoude Z.H.

Als de restauratie is voltooid, zal Gemert van zijn eertijds zo rijke molenbezit (8 stuks) er nog twee overhouden.

Noord-Brabant telt op het ogenblik nog 118 molens, waarvan er verschillende in verval zijn geraakt of geheel zijn verwaarloosd. Landschappelijk gezien is dit erg jammer.

Aan onze Veenboer is een hele geschiedenis verbonden. De "Zaanlander", waarin regelmatig stukjes verschijnen over al dan niet verplaatste Zaanse molens, heeft in 1961 een viertal artikelen gewijd aan De Veenboer. Deze molen was oorspronkelijk een papiermolen te Zaandijk, die gebouwd werd in 1665. Uit oude stukken blijkt dat, zoals bij een papiermolen te verwachten is, er een zeer lange schuur bij gestaan heeft. Deze werd gesloopt bij de verbouwing in 1879 tot pelmolen. Oorspronkelijk was het molenlijf met "spaan" gedekt, een mantel die later vervangen is door een bedekking van staande plan-

meld als getuige in de Paelbrief van 1326.

Op 21 juli 1339 draagt Jan Cuyst de jurisdictie over Gemert met het Hooghuis en toebehoren erfelijk over aan Diederik zijn broeder. In een akte van 15 dec. 1366 draagt Diederik al zijn rechten welke hij te Gemert bezat en verkregen had van Jan Cuyst over aan Heer Gerit van Audenhoven, commandeur van Gemert. Hij had een zoon, Diederik, die in december 1366 het leenmanschap van zijn vader overnam.

4. EMONT. Als kind van Diederik van Gemert vermeld als getuige in de Paelbrief van 1326. Emont zou mogelijk priester geworden zijn en vader van twee natuurlijke kinderen, Katherijn en Gerlach van Gemert (cureit van Hellu). Gem. Heem, nr. 48, blz. 10.

5. DIEDERIK x SOPHIA VAN DINTHER. Deze Diederik zou in dec. 1366 het leen van zijn vader overgenomen hebben. Hij had 5 bekende wettige kinderen Bela, Diederik, Jan, Wouter Spierink en Goyart.

9 aug. 1380 hangt hij als leenman van de Duitse Orde ter "mere bevestinghe" zijn zegel aan een oorkonde inzake het in erfpacht geven van het goet "Ten Boer" (in de Kromstraat).

Bij de emancipatie van zijn zoon Diederik op 19 nov. 1385 staat hij echter te boek als wijlen Diederik Diederiks, man van jonkvr^w Sophie.

6. DIEDERIK; zoon van Diederik en Sophie. Hij werd geëmancipeerd op 19 nov. 1385 en zou toen volgens de gebruiken van die tijd ongeveer 24 jaar oud geweest moeten zijn. (G.H. 53, p. 22)

Op 4 juni oorkonden Diederik en Jan, zonen van wijlen Diederik van Gemert en jonkvrouw Sophie dat ze afzien van de aanspraken op de tienden van Bakel. (C. Wampach, deel 9) -

Op 31 juli 1404 oorkonden de ⁴gebroeders Van Gemert dat ze de aanklachten tegen de Duitse Orde intrekken. Eén der aantijgingen was dat de commandeur van Gemert toegezegd zou hebben Diederik "uit den banne te weren".

Op 23 juni 1434 draagt Goyart van Gemert (8) aan Diederik zoon van wijlen Diederik van Gemert en Lysbeth zijn deel in een visgeweer op. Diederik was toen reeds gestorven; hij liet ^{du} een zoon na die uiteraard Diederik heette. (Bossche Protocolen folio 92)

7. JAN VAN GEMERT, zoon van Diederik en Sophia; hij werd geëmancipeerd op 27 juni 1390. Op 6 juli 1408 ziet Jan af van

groei doormaakt, liet het er niet bij zitten en raadpleegde dus de Bossche Protocollen.

En die Bossche Protocollen blijken een bron aan gegevens te bevatten ten aanzien van de vroegere Heren van Gemert die vele vragen gaat beantwoorden.

Zoals: Waar stond het kasteel van de Heren van Gemert? Waar bleven de Heren van Gemert? Zijn ze inderdaad uitgestorven? Het oud schrift van de Bossche Protocollen in steno-latijn levert overigens nogal moeilijkheden op. De gegevens over minstens 9 Diederiken in de periode van 1300 tot 1475, nu reeds verzameld, zullen echter toch wel aanspreken.

Het feit dat het vroegere kasteel van Diederik van Gemert in 1484 "het Slotje" genoemd werd, is toch wel vermeldenswaard; of niet? Bovendien betrof het een zekere Goyart van Lancvelt die in dit verband genoemd werd als koper van de hoeve voor "het Slotje". Goyart van Lancvelt bleek bovendien schout te zijn geweest in Gemert terwijl zijn moeder heette Jenneke van Gemert, dochter van Goyart Diederiks zoon van Gemert.

De veronderstelling dat Macropedius van Gemert geboortig zou zijn, wordt nu toch wel steviger dan ooit gestut.

STAMBOOM DER DIEDERIKEN. (Tekening volgende bladz.)

1. DIEDERIK DE AUDE. Op 7 okt. 1331 verkoopt Diederik van Gemert, zoon van Diederik de Aude het gericht van Gemert ende die woninge in diewelc Diederik van Gemert den Aude te wonen plach, aan Jan geheyten Cuyst sijnen stiefsoen.

2. DIEDERIK DE JONGHE; zoon van Diederik de Aude verkoopt heerlijkheid aan zijn stiefzoon Jan Cuyst van Herpt. Diederik de Jonghe was getrouwd met Elisabeth. (Zie v.d. Wijst, Beknopen Geschiedenis van Gemert).

De Diederik van Gemert die op 24 juni 1326 middels een oorkonde de grenzen van de Duitse Orde en van hem zelf afpaaft is zeer waarschijnlijk dezelfde als de Diederik die in 1331 zijn heerlijkheid erfelijk verkoopt aan Jan Cuyst.

Op de "Paelbrief" van 1326 worden 2 kinderen van Diederik vermeld t.w. Diederik en Emont.

3. DIEDERIK. Als kind van Diederik van Gemert wordt hij ver-

een rente van 12 "alte groten" en 3 kapoenen uit het erf van Bezelaar en Duvelscamp ten gunste van de Duitse Orde; vroeger was dit erf eigendom van jonkvrouw Sophie.

Op 25 november 1424 geeft landcommandeur Cortenbach de helft van een grote akker in erfpacht aan Jan van Gemert, zoon van Sophie.

In de jaren 1431/1432 verschijnen de gebroeders Goyart en Jan en Ysentruit, weduwe van Wouter Spierink, voor de Bossche schepenbank om hun goederen te herverdelen. (folio 247, Bossche Protocollen 1431/1432).

Een paar jaar later staat Jan Janssoen van Gemert te boek als eigenaar van het goet "Ten Waude" op de Doonheide, vroeger één van de belangrijkste hoeven van de Diederiken.

Jan Jans. van Gemert trouwde met Margriet van Bruhese, dochter van Goyart van Bruhese. Hun dochter Agatha trouwde met Willem van Eyck en hun kinderen Jan en Wouter verwierven belangrijke posities aan het Bourgondische Hof en vele leengoederen in het land van Altena.

8. GOYART VAN GEMERT, zoon van Diederik en Sophie. Goyart was kennelijk de jongste van de zonen van Diederik (5). Goyart had 3 dochters en een natuurlijke zoon Diederik die in 1444 het goet Haseldonk bezat en commandeur was van Ramersdorf.

Zijn dochter Dierixke trouwde met Gerit van Plees, zijn dochter Jenneke met Goyart Petersoen van Lancvelt en zijn derde dochter waarvan de naam nog niet achterhaald is, huwde met Jan van Bruhese. (Archief van "De Streek"; aantekeningen van F. Smulders).

Goyart Peterss. van Lancvelt erfde van Goyart van Gemert het goet ten Hogen Arle. Zijn zoon Goyart Goyart van Lancvelt was in 1479 schout van Gemert. (Bossche Protocollen 1479/1480 folio 358 v.).

9. WOUTER SPIERINK, zoon van Diederik en Sophie; hij werd gëmancipeerd op 27 juni 1390. In 1392 gaf de hertogin van Brabant bevel om Wouter Spierink overal in haar gebied te vervolgen. In febr./maart 1428 verscheen Wouter Spierink met zijn broer Goyart voor de Bossche schepenbank. Uit de minuten hierbij opgemaakt blijkt dat Wouter niet in Gemert verbleef. (.B.P. 1427/1428, folio 153 v., 194 v.).

Op 10 april 1432 droeg Ysentruit, weduwe van Wouter Spierink goederen over aan Goyart van Gemert.

Wouter Spierink had een natuurlijk zoon, Diederik van Gemert. (B.P.1431/1432, folio 78).

10. BELA, dochter van Diederik en Sophie trouwde met Gooswijn Steenwech, schepen van 's-Hertogenbosch. Hun zoon Goosse verkreeg het goet tot Espdonk. De Steenwechs, een aanzienlijke familie in 's-HERTOGENBOSCH, bezat in Gemert vele goederen. Hendrik Ceelen, hertogelijk rentmeester, huwde met jonkvrouw Geertruyt Steenwech, kleindochter van Goossen Goossen. Steenwech. Hendrik Ceelen verkreeg in 1476 zelfs het Hooghuis van wijlen Dirk van Gemert plus de hoeve daarvoor. (B.P.23 febr.1476, folio 92). Later na de dood van Hendrik Ceelen werd de hoeve naast het Slotje van wijlen Dirk van Gemert gekocht door Goyart Goyart van Lancvelt.

11. DIEDERIK, zoon van Diederik van Gemert en Lysbeth Goyart van Gemert droeg op 23 juni 1434 aan Dirk zoon van wijlen Dirk van Gemert en Lysbeth zijn deel in een visgeweer op. (B.P.folio 92).

In de jaren 1449, 1450, 1455, 1465 en 1474 verschijnt meermalen een Dirk Dirks soen van Gemert voor de schepenbank van 's-Hertogenbosch. In 1449 wordt hij genoemd als man van Foys-sa.

Het is moeilijk te bepalen of we steeds met dezelfde te maken hebben. De minuten, neergelegd in de Bossche Protollen, handelen echter wel steeds over bezittingen in Gemert.

12. DIEDERIK, natuurlijke zoon van wijlen Wouter Spierink. (B.P. 1431/1432, folio 78).

13. DIEDERIK, natuurlijke zoon van Goyart van Gemert. In 1444 geeft Goyart die de hoeve Hazeldonk in leen heeft, deze over aan zijn natuurlijke zoon Diederik, commandeur van Ramersdorf.

Van 1450 tot 1473 was ene Diederik van Gemert commandeur van Bernissen; wellicht betreft dit dezelfde.

14. DIEDERIK van Gemert gehuwd met Luytgart. Rechtstreekse afstamming van de Heren van Gemert is overduidelijk, gezien de minuten opgenomen in de Bossche Protocollen 1475/1476, folio 91 en 92. Daaruit blijkt namelijk dat Diederik van Gemert eigenaar was van het Hogehuis en een hoeve daarvoor.

Zijn weduwe Luytgart draagt in februari 1476 de bezittingen van wijlen Diederik over aan de erfgenamen van Goossen Steenwech, Jan van Bruheze en Goyart van Lancvelt. Het is heel goed mogelijk dat deze Diederik te vereenzelvigen is met